

BRIELSE MARE

JAARGANG 18 - NUMMER 1 - APRIL 2008

*Mededelingen en historische bijdragen van de
Vereniging Vrienden van het Historisch Museum Den Briel*

COLOFON

De Brielse Mare is een tijdschrift dat twee keer per jaar wordt uitgegeven door de Vereniging Vrienden van het Historisch Museum Den Briel.

Dit tijdschrift wordt automatisch aan de leden van de vereniging toegestuurd. Losse nummers zijn te bestellen via het secretariaat van de vereniging en te koop bij het Historisch Museum in Den Briel en in het Streekarchief.

ISSN:0927-8478

Prijs per nummer: 2,-

Correspondentie-adres van de vereniging:

Mevrouw Els Laroy-Meeuse

Van Almondeweg 70, 3231 CS BRIELLE

Tel.: 0181-413635. E-mail: elslaroy@hetnet.nl

Postrekening Vereniging Vrienden van het Historisch Museum

Den Briel: 208792;

Persoonlijk lidmaatschap 10,-; familielidmaatschap 15,- per jaar.

Aanmelding bij het secretariaat of d.m.v. het formulier op de website van de 'Vrienden': www.inter.NL.net/users/F.Keller/Tromp.html

Secretariaat Brielse Mare-redactie:

Mevrouw Els Laroy-Meeuse

Van Almondeweg 70, 3231 CS BRIELLE

Tel.: 0181-413635. E-mail: elslaroy@hetnet.nl

Het eerstvolgende nummer verschijnt in oktober 2008

Kopij uiterlijk 1 juli bij het redactiesecretariaat.

Redactie:

W. Delwel (hoofdredacteur), F. Keller en K.J. Schipper.

Omslagillustratie: Bedevaatskerk aan de Rik in Brielle, vermoedelijk kort na de bouw in 1932.

Druk: Duodecimo, Voorstraat 157, 3231 BH Brielle

BRIELSE MARE

*Mededelingen en historische bijdragen van de Vereniging
Vrienden van het Historisch Museum Den Briel*

EVERYTHING IS BIS

Een multidisciplinaire contractor, veelzijdig in het aanbod van ondersteunende diensten voor de industrie.

Dat is BIS. Deskundigheid en ervaring op uiteenlopende terreinen en altijd een aanpak op maat: een totaal oplossing waarin diverse werkzaamheden zorgvuldig op elkaar zijn afgestemd of een afzonderlijke discipline.

Ook dat is BIS. Veiligheid, betrouwbaarheid, servicegerichtheid, flexibiliteit en kwaliteit. Ontwikkeling en levering van eersteklas producten en diensten. **Alweer BIS.** Behoeftte aan een multiservice opdracht in handen van één projectorganisatie of liever een specifieke dienst? ... **Everything is BIS.**

www.bis-industrialservices.nl

BILFINGER BERGER
Industrial Services

BIS Industrial Services

Inhoud

Openingstijden en prijzen museum	4
Van de redactie	5
Historische bijdragen	
- De restauratie van de Bedevaartskerk	7
- Bokaal en drinkbeker van de polder Oudendoorn	19
- De bouw van de molen 't Vliegend Hert	
... en wat er aan voorafging	27
- Overpeinzingen naar aanleiding van de bouw van de molen	
't Vliegend Hert	34
- Nieuw gezicht op Briel	41
Museumnieuws	45
Snelheidsbeperkingen op de digitale snelweg	46
Het Brielse Cultuurweb	52
Verenigingsnieuws	55
Schilderij Cornelis Briel senior: rectificatie	57
Uit de streek	59
Aanmeldingsformulier 'Vrienden'	60
Auteursinstructies	61
Belangrijke telefoonnummers en internetadressen	61

Openingstijden en prijzen museum

	1 apr. t/m 31 okt.	1 nov. t/m 31 maart
di-vr	10.00 - 17.00 uur	10.00 - 16.00 uur
za	10.00 - 16.00 uur	10.00 - 16.00 uur
zo	12.00 - 16.00 uur	gesloten

Gesloten op maandagen, oud- en nieuwjaar, koninginnedag, 1^e en 2^e paasdag, 1^e pinksterdag en 1^e en 2^e kerstdag. Op hemelvaartsdag en 2^e pinksterdag openstelling als op zondag.

Prijzen:	Kinderen t/m 4 jaar	gratis
	Kinderen 5 t/m 12 jaar	€ 1,-
	Iedereen ouder dan 12 jaar	€ 2,-
	Gezinskaart (2 volw. 2 kinderen)	€ 4,50
	Bonuspas, Maerlantpas	50% korting
	Groepen (meer dan 10 personen)	€ 1,- pp
	Leerlingen in schoolverband	€ 0,50 pp
	Vrienden HMDB, MJK, Ver. Rembr. ICOMpas	gratis

Gratis toegang op 1 april, museumweekend en Open Monumentendag.

Adres:

Markt 1, 3231 AH Brielle. Receptie: tel. (0181) 475475; kantoor: (0181) 475477;

fax: (0181) 475476; www.historischmuseumdenbriel.nl

e-mail: info@historischmuseumdenbriel.nl

	AANNEMINGSBEDRIJF L. D. van DIJK BV Sinds 1965	
nieuwbouw, verbouw, renovatie en restauratie metsel- en betonwerken reiniging en ontstopping van rioleringen volledige verzorging van vergunning, subsidie-aanvragen en tekening		
VOOR INLICHTINGEN/OFFERTE: NOBELSTRAAT 81 - BRIELLE - 0181-415038/416506 - FAX 0181-416457		

Van de redactie

In de vorige Mare heeft Felix Keller mij in woord en beeld aan u voorgesteld als de toekomstige nieuwe hoofdredacteur. Felix heeft toen even als 'tussenpaus' gefungeerd, maar vanaf deze Mare mag ik voor het echt gaan. Het is best wel een beetje met je neus in de boter vallen als je mag beginnen in het jaar 2008. Dit is immers het jubileumjaar waarin de Vrienden 50 jaar bestaan! In het volgende nummer van de Mare zal uitgebreid bij deze feestelijke gebeurtenis worden stilgestaan. Als voorproefje kunt u elders in dit nummer al lezen over het jubileumcadeau van de Vrienden aan het Museum. De indeling van deze Mare is anders dan u gewend bent. We beginnen nu met de historische bijdragen en het eerste artikel sluit aan bij de omslagillustratie. In dit geval is dat de restauratie van de Bedevaartskerk. Na de historische bijdragen vindt u de vertrouwde nieuwsrubrieken. De redactie hoopt de Mare hiermee toegankelijker te maken voor lezers van buiten onze Vereniging.

Al ligt het molenjaar 2007 al weer achter ons, de film van Henk Vegter over de bouw van molen 't Vliegend Hert vertoond op de najaarsledenvergadering van de Vrienden, was zo interessant dat u in deze Mare een schriftelijke weergave vindt van de informatie uit de film. Ook de expositie over bokalen en drinkbekers van Voorne is intussen al weer afgelopen, maar wij wilden u de door oud-dijkgraaf Angenietus Noordermeer verstrekte achtergrondinformatie niet onthouden. Vooral vestig ik uw aandacht op het artikel 'Overpeinzingen...', dat ons een andere, verrassende, kijk op het verleden geeft.

Kortom een Mare met 'voor elck wat wils'. De redactie wenst u veel leesgenot.

Willem Delwel

Hoofdaltaar van de houten kapel die ten westen van de omgang stond.

De restauratie van de Bedevaatskerk

Inleiding

De Martelaren van Gorcum en de Brielse Bedevaatskerk hebben de laatste tijd niet te klagen over gebrek aan belangstelling en publiciteit. Zo is sinds 7 juli 2007 (Nationale Bedevaart naar Brielle) het stripboek 'De Tijdelijke Dood' te koop dat het verhaal van de Martelaren in beeldtaal nog toegankelijker maakt voor jong en oud. In AD Rotterdams Dagblad van 28 september 2007 verscheen een artikel onder de titel "Bedevaatskerk wacht op twee miljoen". Twee miljoen euro, is de boodschap in het artikel, is nodig om de dringende opknopbeurt aan de omgang om het martelarenveld te kunnen uitvoeren.

In een serie minidocumentaires, genaamd Erwasm'us, van Radio Rijnmond vond op 30 november 2007 een uitzending plaats over de geschiedenis van de martelaren. Deze minidocumentaires hebben als doel de geschiedenis van de regio wat meer onder de aandacht van de bewoners te brengen.

De geschiedenis van de Martelaren van Gorcum heeft duidelijk ook nog zin en betekenis voor mensen in onze moderne tijd. Daarvan getuigt ook de restauratie van de Bedevaatskerk, die moet worden getransformeerd in een laagdrempelig en 'multifunctioneel' gebouw. Bovenstaande vormde genoeg aanleiding voor de redactie om een bezoek te brengen aan de Bedevaatskerk en zich door Henny Kester-de Kievit en Johan ten Berge te laten informeren over de laatste stand van zaken.

Een terugblik

In de Brielse Mare van oktober 2001 verscheen het artikel "Bedevaatscomplex thans Rijksmonument" van mevr. ir. J.J.M. van Oers.

Aanleiding voor het artikel vormde de aanwijzing van het bedevaartscomplex aan De Rik als 'jong' rijksmonument. Een monument waarvan geconstateerd werd dat het in een bouwkundig slechte staat verkeerde. Met name de kerk en de omgang dienden dringend gerestaureerd te worden.

Het bedevaartscomplex, vermoedelijk gefotografeerd kort na de bouw van de 'nieuwe' kerk in 1932. Rechts achter de in 1947 gesloopte houten kapel.

In het artikel van mevrouw Van Oers wordt de volgende beschrijving van het Bedevaartscomplex gegeven:

Het Bedevaartsoord bestaat uit vijf afzonderlijke onderdelen; de Bedevaatskerk, de omgang, het bassin, het ciborium (een gewelf, staande op kolommen, boven een altaar, red.) en de poort met toegangshekken en brug. Het complex is ontstaan na de heiligverklaring van de 'Martelaren van Gorcum' in 1867.

Op de plek van het Bedevaartsoord stond in de middeleeuwen de parochiekerk van het gehucht Rugge, met erachter het klooster van de Regulieren van Rugge en er tegenover een zusterklooster gewijd aan Sint-Andries.

Ciborium, omgang en bassin (foto F. Keller).

Kerk en klooster werden in april 1572 door de Watergeuzen geplunderd en verwoest. In juli van datzelfde jaar hingen de geuzen negentien, in Gorinchem gevangen genomen, rooms-katholieke geestelijken op in een nog overeind staande turfschuur van het Regulierenklooster. De lijken werden vervolgens ter plaatse begraven. Halverwege de 19e eeuw verschenen de eerste pelgrims ter plaatse. Het aantal gelovigen dat jaarlijks de plek bezocht, steeg gestaag. Toen dankzij een opgraving in 1877 de exacte locatie van de turfschuur kon worden bepaald, werd ter plekke een in 1880 door E.J. Margry ontworpen kapel gebouwd. Omdat er in de nabijheid van de vesting geen stenen bebouwing mocht verrijzen, werd de kapel vrijwel geheel van hout vervaardigd. Voor het in alle beslotenheid houden van processies behoorde bij de kapel een houten omgang die het Martelveld omsloot. In 1912 werd de door een storm

beschadigde omgang vervangen door een carrévormige omgang van gewapend beton. In het midden van het met kastanjabomen beplante binnenterrein bevindt zich een bassin. Dat is gesitueerd op de plaats van de voormalige bij de kloosters behorende visvijver. Het ciborium uit 1921 bevindt zich op de plaats waar oorspronkelijk de turfschuur stond. In 1929-1932 bouwde de Rotterdamse architect H.P.J. de Vries vóór het Martelveld de huidige kerk en kort daarna werd de oude, achter het Martelveld gelegen, houten kapel gesloopt.

Dat de noodzaak tot restauratie van het bedevaartsoord groot is, blijkt wel uit de beschrijving die mevrouw Van Oers geeft van de staat waarin kerk en omgang in die tijd verkeren.

Het grootste euvel bij het kerkgebouw is de dakbedekking. De pannen zijn niet goed sluitend gedekt en de slechte loodaansluitingen veroorzaken lekkages, waardoor de kapconstructie reeds ernstig door houtrot is aangetast.

De technische kwaliteit van de glas-in-lood beglazing is slecht. Het lood is oud en plaatselijk vervormd, de opvangconstructie is door roestvorming aangetast. Ook de inventaris is dringend aan herstel toe. Zo zijn de negentien gepolychromeerde beelden van de Martelaren langdurig door houtworm aangetast.

De omgang is door 'betonrot' aangetast. Het beton van met name kolommen, spanten en randbalken is ernstig beschadigd, schilfers en schollen beton worden door het roestende uitzettende wapeningsstaal losgedrukt. Verder is de dakbedekking aan vervanging toe.

Ten slotte wordt in het artikel vermeld dat er eind 2000 een summier restauratieplan is opgesteld. De totale restauratiekosten werden toen geraamd op ruim vier miljoen gulden.

Door betonrot zwaar beschadigde kolom in de omgang (foto F. Keller).

De restauratie

De restauratie van de Bedevaartskerk is vanuit het Bisdom Rotterdam in gang gezet door de Bisschoppelijke Brielse Commissie (BBC). Het einde van het jarenlange restauratieproces komt nu echter in zicht. Zomer 2008 hoopt de BBC tot een afronding te komen van het werk aan het kerkgebouw. Deze afronding geldt overigens niet alleen voor het gebouw zelf, maar ook voor de kunst in de kerk. Het streven is voor het begin van het nieuwe toeristenseizoen de kerk weer op orde te hebben. Om dat doel te bereiken, zullen in de eerste helft van 2008 nog flinke inspanningen verricht moeten worden.

Een grote, maar zeer dringende, operatie was de restauratie van het dak van de kerk. De zinken bekleding in de inpandige dakgoten was verkeerd aangelegd. Aan de binnenkant van de goot was de bekleding namelijk lager dan de buitenkant, waardoor bij stortbuien het regenwater de kerk kon binnendringen met alle gevolgen vandien. Nu het water niet meer binnen kan komen, drogen de vochtplekken in de kerk langzaam op. Van het nieuwe dak mag verwacht worden dat het zeker 50 jaar zal meegaan. Het is overigens triest om te horen dat ook de kerk het slachtoffer is van lood- en koperdieven.

Vochtplekken aan een buitenmuur, ten gevolge van een onjuiste constructie van de dakgoten (foto F. Keller).

Het beschermende perspex aan de buitenzijde van de glas-in-lood ramen is vervangen door transparanter en mooier beschermend gelaagd glas. Daarbij werd gelijk de restauratie van de glas-in-loodramen zelf, die in slechte staat verkeerden, ter hand genomen. Vooral de verbindingen waren niet sterk meer. Ze werden opgeknapt in een atelier om daarna teruggeplaatst te worden.

Detail van het herstel van de glas-in-lood ramen (foto F. Keller).

Gedeelten van de tegelvloer in de kerk moeten nog vervangen worden, sommige tegels liggen los. Bij een vorige vervanging zijn tegels van een verkeerd formaat gebruikt. De tegels komen uit Engeland.

De poreuze voegen in de buitengevel moeten uitgehakt en opnieuw gevoegd worden. De zichtkant van het gebouw wordt geheel onder handen genomen, de andere kant alleen waar nodig.

Een belangrijke verbetering is de vernieuwing van de elektrische bedrading, de noodverlichting en de vluchtwegaanduiding in de processiegangen en in de kerk.

De kunst in de kerk is voor een groot deel nog afkomstig uit de houten kapel van 1880. Een ander deel van de inventaris is afkomstig uit elders gesloten, aan de martelaren gewijde, kerken. Zo is het grote houten kruis met koperen corpus dat achter het hoofdaltaar staat, afkomstig uit een gesloten rooms-katholieke kerk in Gorcum.

Achter in de kerk bevindt zich een groot schilderij van de ophanging van de martelaren van Karel Frans Philippeau. Voor de restauratie van dit schilderij is een restaurateur in de arm genomen. Tijdens het werk aan het schilderij is de datering te voorschijn gekomen, zodat daar nu zekerheid over bestaat.

Restauratiewerkzaamheden aan het schilderij van Karel Frans Philippeau, voorstellende de ophanging van de martelaren (foto F. Keller).

In de kerk staan verder negentien houten beelden van de Martelaren, afgebeeld met een touw om hun nek. Zij zijn dringend aan een opknopbeurt toe en hebben veel te lijden van houtworm. Intussen zijn rooms-katholieke parochies elders in het land, die een band met één van de Martelaren hebben, benaderd met de vraag om het beeld van 'hun' heilige financieel te adopteren.

Op het verlanglijstje van de BBC staat ook nog een orgel. Men heeft er een op het oog uit een andere parochie, maar dat orgel zou eerst gerestaureerd moeten worden.

De einden van de balken in de dakconstructie waren beschilderd met bladgoud. Om deze kunst na vervanging van de balken te kunnen behouden, is telkens de kop van de oude balk afgezaagd en aangebracht tegen de nieuwe balk.

*Detail van de restauratie: nieuwe balk, met balkkop van de oude balk, versierd met bladgoud (het donkere vlak in het midden van de foto).
(Foto F. Keller)*

De omgang

De omgang is het volgende onderdeel van het bedevaartsoord dat gerestaureerd moet worden. De kosten zijn bekend: twee miljoen euro. De Bisschoppelijke Brielse Commissie heeft dat geld niet en moet het bedrag via sponsoring en subsidiëring bij elkaar brengen.

De omgang was in 1912 een van de eerste industriële bouwwerken in Nederland waarbij gebruik werd gemaakt van gewapend beton. De omgang kwam in de plaats van een houten constructie die in 1911 bij een storm was ingestort. De betonnen omgang werd gebouwd door de 'N.V. Industrieel Maatschappij F.J. Stulemeyer & Co. Constructeurs van Werken in Gewapend Beton te Breda'.

Toch bleek het beton niet onverwoestbaar, want het ijzerwerk was niet diep genoeg in het beton verwerkt, waardoor het ging roesten en het het beton naar buiten drukt.

Het algemeen belang van de omgang blijkt wel uit de beschrijving in het boekje Monumenten in beton (Ontwikkeling en herstel van historisch beton). In een van de artikelen in het boekje, geschreven voor het Betonsymposium van 11 oktober 2006, wordt dit algemeen belang als volgt omschreven.

De omgang is van algemeen belang vanwege zijn cultuurhistorische waarde, zijn ensemblewaarde en architectuurhistorische waarde. Hij is van cultuurhistorische waarde vanwege zijn bijzondere functie en als bijzondere uitdrukking van een geestelijke en typologische ontwikkeling. De ensemblewaarde dankt hij aan de sterk functionele en visuele samenhang met de andere complexonderdelen. De architectuurhistorische waarde is bepaald door de gaafheid en herkenbaarheid, de kwaliteiten van het ontwerp en vanwege het bijzondere materiaalgebruik.

Ook in dit artikel wordt duidelijk gemaakt hoe dringend en noodzakelijk een restauratie is.

De gehele binnenzijde van de omgang vertoont veel en ernstige schade. Met name de kolommen, de horizontale randbalk van de overkapping en de spanten/ribben zijn zwaar beschadigd.

Schade wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door een te geringe betondekking in combinatie met het ontbreken van dilataties.

In de omgang is inmiddels een proefrestauratie uitgevoerd. De resultaten van deze proef moesten leiden tot de meest optimale aanpak voor de restauratie van de hele omgang. De uitvoering van de proefreparaties is volgens verwachting verlopen.

Het artikel heeft dan ook het volgende positieve slot:

Op basis van de resultaten van het proefproject kon voor de restauratie van de hele omgang een goed doortimmerd en gedetailleerd bestek met begroting worden gemaakt, waarin is gekozen voor gieten met een goed passende gietmortel.

Detail van de omgang, met proefrestauratie van het betonwerk (foto F. Keller).

Gebruik kerkgebouw

Alle restauratieplannen zijn onderdeel van een groter 'plan van aanpak', waarmee de Bisschoppelijke Brielse Commissie wat meer publiek wil binnenhalen in de kerk. Het is namelijk het streven van het Bisdom Rotterdam om het bedevaartscomplex na de restauratie een meer openbare functie te geven. Zo zullen ook culturele activiteiten, zoals concerten, in en rond de kerk gaan plaatsvinden.

De meeste mensen komen in de kerk tijdens de Nationale Bedevaart, die elk jaar plaatsvindt op de laatste zaterdag voor 9 juli, de dag waarop in 1572 de ophanging van de Martelaren plaatsvond. Dit jaar is dit dus op 5 juli. Elk jaar is er op 9 juli een Avondmis in de kerk. Daarnaast zijn er in de zomer bedevaarten onder andere uit plaatsen waar de Martelaren vandaan kwamen. In de zomer (juli en augustus) is de kerk elke middag open en zijn er rondleidingen met gidsen. In de toekomst zal de openstelling in de zomer waarschijnlijk ruimer zijn: van juni tot in september (tot en met Open Monumentendag).

Naschrift

Bij het verzamelen van de informatie is gebleken dat er ten aanzien van een tweetal feiten onduidelijkheid of zelfs tegenstrijdigheid bestaat:

De houten kapel die ten westen van de omgang stond, werd niet 'kort na ingebruikneming van de nieuwe kerk', maar pas omstreeks 1947 afgebroken. Het materiaal werd hergebruikt voor de bouw van een noodkerk in Den Haag op de hoek Conradkade - Pres. Kennedylaan (vroeger Verhulstlaan); architect N. Molenaar jr. In december 1955 werd de noodkerk vervangen door de Martelarenkerk, in gebruik tot 2005 en thans op de nominatie om afgebroken te worden.

Tegenstrijdige informatie is gevonden m.b.t. de plek waar ooit de turfschuur stond: of op de plek van de houten kapel, of op de plek van het ciborium. Laatstgenoemde plek lijkt de juiste te zijn.

Met dank aan...

Het grootste deel van de informatie voor dit artikel werd verkregen door mevrouw Henny Kester-de Kievit en de heer Johan ten Berge, beiden lid van de Bisschoppelijke Brielse Commissie. Informatie over de noodkerk is verkregen van de heer H. van Ruiven, bestuurslid van de Parochie H. Martelaren van Gorkum te Den Haag.

W.D.

Bronnen:

T. Hermans e.a. Monumenten in Beton (Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten, Amersfoort 2006).

J.W.L. Smit, De ware ligging der voormalige kloosterschuur van St. Elisabeth te Rugge, (Lutkie & Cranenburg, 's Hertogenbosch, 1869).

Bokaal en drinkbeker van de polder Oudendoorn

Op 8 oktober 2007 werden in een feestelijke bijeenkomst een 18e-eeuwse bokaal en een drinkbeker, oorspronkelijk eigendom van de polder Oudendoorn in langdurig bruikleen overgedragen aan het Historisch Museum Den Briel. Angenietus Noordermeer, de laatste voorzitter van de polder Oudendoorn verstrekte aan de redactie een schat aan achtergrondinformatie.

De polder Oudendoorn dateert van 1355, toen onder de naam Den Hoorn, naar de vorm van het grondgebied van de polder. Niet veel later, in 1367, ontstond de naastgelegen polder Nieuwendooorn en veranderde de naam in Oudendoorn. Helaas is in de dertiger jaren van de vorige eeuw het woonhuis van de secretaris van het polderbestuur in vlammen opgegaan, waarbij ook het hele archief is verbrand. Van 1943 tot 1966 was Arie Lambrecht Noordermeer, de vader

Arie Lambrecht Noordermeer, voorzitter van de polder Oudendoorn van 1943 tot 1966.

van Angenietus Noordermeer, voorzitter van het polderbestuur. Het bestuur bestond verder uit een viertal leden. Het gemaal aan de oostelijke Kanaaldijk van het Kanaal door Voorne is vernoemd naar deze voorzitter.

Het gemaal Noordermeer aan de oostzijde van het kanaal door Voorne, vernoemd naar Arie Lambrecht Noordermeer, voorzitter van het polderbestuur van de polder Oudenhoorn van 1943 tot 1966 (foto F. Keller).

De functiebenaming was 'voorzitter' en niet dijkgraaf; de taak van het polderbestuur was beperkt tot de waterbeheersing en het onderhoud aan de wegen. Aan personeel beschikte het bestuur over een secretaris, een machinist (voor de bediening van het gemaal), een kantonnier voor het onderhoud aan de wegen en een technisch adviseur. Alle functies werden slechts in deeltijd uitgeoefend. Het beheer van de dijken was in handen van het Hoogheemraadschap Voorne en de titel van dijkgraaf was dus voorbehouden aan de 'voorzitter' van het Hoogheemraadschap. Van 1966 tot 1973 was Angenietus Noordermeer voorzitter van het polderbestuur.

In het kader van de polderconcentratie werd het polderbestuur 1 januari 1973 opgeheven en werden de taken, zowel als de rechten en plichten, overgedragen aan het waterschap De Brielse Dijkkring.

Polder Oudenhoorn op een kaart uit 1697, de tijd dat bokaal en drinkbeker in gebruik waren.

De Brielse Dijkkring werd opgericht op 1 juni 1954, als rechtsopvolger van de Hoogheemraadschappen van Voorne, van Putten en van de Bernisse. In het kader van de Deltawerken werd toen de noodzaak gevoeld de strijd tegen het water anders te organiseren. Kennelijk was de tijd rijp voor fusie. Nadat eerst gedacht werd aan drie waterschappen, namelijk aparte organisaties voor Voorne, Putten en Rozenburg, bleek er voldoende draagkracht in de streek te bestaan voor een gezamenlijke aanpak, en dat werd dus De Brielse Dijkkring. Een blik op de kaart maakt duidelijk dat dit waterstaatkundig gezien een logische aanpak was. In die tijd was overigens de taak van de Brielse Dijkkring beperkt tot de waterkering en de zoetwatervoorziening. Bij de ramp in 1953 was al duidelijk geworden dat de

waterkering nodig verbetering behoefde. De zoetwatervoorziening voor de landbouw was eveneens een groot probleem. Het zoutgehalte van het water was zo hoog dat melkvee zelfs kwam te sterven.

Bij de opheffing van de polder moest ook het eigendom van de bezittingen geregeld worden. Het grondbezit werd verkocht, de gemalen gingen over aan de rechtsopvolger, de Brielse Dijkkring. Verder bezat het bestuur een bokaal en een drinkbeker. Deze twee objecten waren in geen jaren meer gebruikt, zelfs niet meer in de tijd dat de vader van Angenietus Noordermeer voorzitter was. Bokaal en beker stonden op de schoorsteenmantel in de polderkamer van het gemeentehuis van Oudendoorn waar het polderbestuur vergaderde. Het bestuur liet de waarde van de bokaal door een deskundige schatten; de uitkomst: maar liefst 25.000 gulden! Het bestuur besloot om bokaal en beker over te dragen aan De Brielse Dijkkring. Indachtig de trend van het steeds verder fuseren van zulke instellingen werd tevens in een notariële akte vastgelegd, dat bij opheffing van De Brielse Dijkkring de objecten aan het toenmalige Trompmuseum in Brielle (thans Historisch Museum Den Briel) overgedragen dienden te worden. Ruim een kwarteeuw later was het zover, de politiek vond dat een verdere fusie van waterschappen gewenst was. Na lange discussies werden in het jaar 2005 de waterschappen IJsselmonde, Goeree-Overflakkee, De Brielse Dijkkring, Grootte Waard en een deel van het zuiveringsschap Hollandse Eilanden en Waarden samengebracht in het waterschap Hollandse Delta. De hoofdvestiging is thans in Dordrecht en wordt in 2008 verplaatst naar Ridderkerk.

In 2005 hadden de bokaal en het drinkglas dus moeten worden overgedragen aan het museum. Alleen, het museum wist niet van zijn geluk en bij De Brielse Dijkkring dacht men niet aan de akte uit 1972, en zo verhuisden de glazen naar Dordrecht. Pas toen Angenietus

Noordermeer bij het museum navraag deed, bleek dat er iets was misgegaan. Dankzij het Streekarchief Voorne-Putten-Rozenburg kon zowel het bestuursbesluit uit 1972 als ook de akte worden opgediept en kon alsnog worden geregeld dat het besluit van het polderbestuur uit 1972 kon worden uitgevoerd.

De overdracht van de bokaal en de drinkbeker aan het Historisch Museum Den Briel, op 8 oktober 2007. V.l.n.r.: Ing. J.M. Geluk, dijkgraaf waterschap Hollandse Delta, Angenietus Noordermeer, burgemeester Betty van Viegen van Brielle. (Foto © Jos Uijtdehaage).

Een leuke episode uit de overdracht van het polderbestuur aan De Brielse Dijkkring dient nog te worden vermeld: de overdracht werd in die tijd ook in de streekbladen gememoreerd en er werd ook een foto van de bokaal geplaatst. Naar aanleiding van deze foto werd Angenietus Noordermeer benaderd door de schoonmaakster van het gemeentehuis die te vertellen wist dat bij de bokaal ook een deksel hoorde, die ze al die tijd in het gemeentehuis in een schoenendoos

had bewaard. Van het bestaan van die deksel wist niemand in het bestuur af, maar dankzij de opmerkelijke schoonmaakster kwam de deksel - in de schoenendoos, achter op de fiets onder de snelbinders - bij Angenietus en uiteindelijk bij De Brielse Dijkkring en nu dus in het museum terecht.

Hoe zit het nu met de geschiedenis en het gebruik van bokaal en beker(s)? - Gezien het feit dat het archief van de polder Oudendoorn is verloren gegaan, is niet bekend waar en wanneer bokaal en beker in bezit van het polderbestuur zijn gekomen. Naar aanleiding van wat bekend is van andere polders mag men aannemen dat de bokaal ooit door een ambachtsheer aan het bestuur is geschonken. Met betrekking tot de drinkbeker zijn er verschillende mogelijkheden. Wel eens was het gebruikelijk dat een beker werd geschonken wanneer een bestuurslid zijn lidmaatschap beëindigde. In andere gevallen moest een nieuw lid een beker schenken zodra hij gekozen was. Het verhaal, dat een nieuw lid de bokaal 'ad fundum', dat wil zeggen 'tot op de bodem', diende leeg te drinken, mag men gerust naar het rijk der fabelen verwijzen. Wel gebruikelijk was dat op hoogtijdagen, wanneer er wat gevierd werd, of wanneer er hoog bezoek kwam, uit de bokaal gedronken werd. Iedereen werd dan geacht op te staan, de voorzitter begon met het uitbrengen van een toast op de koningin, en alle overige aanwezigen dienden ook een drinkspreuk uit te spreken. Pech had diegene die het laatst aan de beurt was, wanneer het tegenzat, was alles wat je van plan was te zeggen al gezegd. Ook voor gasten was het ritueel niet zonder gevaar, gezien de afmetingen van de bokaal is er een heel bijzondere techniek nodig om te bereiken dat de (rode!) wijn in de mond en niet op de kleding terechtkwam. We noemen geen namen, maar zelfs de blouse van een vrouwelijke minister van Verkeer en Waterstaat moest een schoonmaakactie door de voorzitter ondergaan....

Bokaal en drinkbeker van de polder Oudenhorn (collectie waterschap Hollandse Delta; langdurig bruikleen aan het Historisch Museum Den Briel).

Zoals gezegd, van de bokaal werd alleen bij hoge uitzondering gebruik gemaakt. Daarbij dienen we ook te beseffen, dat het vervullen van een bestuursfunctie in een polderbestuur een erebaan was, waarbij de bestuurders niet alleen tijd aan de functie kwijt waren, maar er gewoon geld op moesten toeleggen. Nog in het midden van de vorige eeuw kreeg een voorzitter hooguit een kleine onkostenvergoeding die op geen stukken na toereikend was. Wanneer we de bokaal in het museum gaan bekijken, dienen we dan ook te beseffen dat we iets zien uit een volstrekt andere tijd die totaal anders georganiseerd was dan we nu in de 21e eeuw gewend zijn.

F.K.

Met dank aan...

De informatie voor dit artikel werd verkregen door Angenietus Noordermeer. Angenietus Noordermeer had een boerenbedrijf in Oudendoorn en was voorzitter van de polder Oudendoorn van 1966 tot aan de opheffing in 1973. Verder was hij dijkgraaf van De Brielse Dijkkring van 1976 tot 1995. Angenietus Noordermeer woont in Zuidland.

De bouw van de molen `t Vliegend Hert ... en wat er aan voorafging ¹

Henk Vegter

Sinds 1986 beschikt Brielle weer over een zo genoemde 'standermolen' waarmee wekelijks meel wordt gemalen voor verkoop aan particulieren. Dit artikel geeft een kort overzicht over de Brielse molens en over de bouw van de molen `t Vliegend Hert.

Windmolens in Brielle

Windmolens waren gedurende eeuwen gezichtsbepalende elementen in het Hollandse landschap. Reeds omstreeks 1300, toen Gerard, Heer van Voorne in het huwelijk trad, werden molens onder andere in Brielle genoemd als onderpand voor het inkomen van zijn vrouw. Op de stadsplattegrond van Jacob van Deventer uit 1555 waren drie molens getekend: de Noordmolen bij de Zevenhuizen, de Langestraatse molen even buiten de westelijke stadspoort en de Zuidmolen bij de Rik. Uit de plattegronden blijkt dat de eerste molens standermolens waren, zoals ook de in 1986 herbouwde molen. De meest duidelijke voorstelling van een Brielse standermolen vinden we op het schilderij 'Gezicht op den Briel' uit circa 1660 van Daniël Vosmaer.

¹ In 1985/86 maakte Henk Vegter een film over de bouw van de molen `t Vliegend Hert. Deze film werd in 2007 door de heer Reinier van der Wel gedigitaliseerd en ter gelegenheid van de ledenvergadering van de 'Ver. Vrienden van het HMDB' voor het eerst vertoond. Dit artikel is een bewerking door de redactie van de 'Brielse Mare' van de informatie gegeven in de film en in de inleiding tot de film zoals gepresenteerd door Henk Vegter. Verder werd dankbaar gebruik gemaakt van de publicatie 'Dat is koren op zijn molen', door J. Ph. A. Rotteveel, Bernisse 2002, verschenen als nr. 17 in de publicatierreeks van de Stichting Streekhistorie Voorne-Putten en Rozenburg.

Standerdmolen op het schilderij 'Gezicht op den Briel' van Daniël Vosmaer uit circa 1660 (Collectie Detroit Institute of Arts, Detroit, langdurig bruikleen aan het Historisch Museum Den Briel).

Houten molens vragen regelmatig onderhoud, reden waarom men omstreeks het einde van de 17e eeuw overging tot de bouw van stenen molens. Ook stenen molens waren kwetsbare objecten. Met name brand, door blikseminslag of oververhitting van het maalwerk, was een gevaar. De laatste windmolen die Brielle rijk was, ging op 30 januari 1882 door brand verloren. Ofschoon de molen goed verzekerd was, zag men geen heil in herbouw. In juni 1882 werden de restanten gesloopt. Het leek er op, dat daarmee de geschiedenis van windmolens in Brielle afgelopen was.

De voorgeschiedenis van de bouw van de molen `t Vliegend Hert

In het midden van de jaren zeventig van de 20e eeuw werden de stadswallen van Brielle gerestaureerd. In 1973 trof men op het Molenbolwerk twee grote klompen steen aan. Het bleken twee van

de vier teerlingen of voetstenen te zijn waarop in de 17e eeuw de houten standerdmolen had gestaan. Deze ontdekking was de aanleiding voor het smeden van plannen om de oude standerdmolen (of standaardmolen, zoals ze ook genoemd worden) in ere te herstellen.

De voetstenen of teerlingen van de oorspronkelijke standerdmolen, gevonden bij de restauratie van de wallen in 1973 (foto H. Vegter).

Het streekarchief beschikt over een uitvoerige bouwbeschrijving van de Langestraatse molen. Op basis van deze gegevens werden door ir. I.J. Kramer (1919-1994) constructietekeningen vervaardigd waardoor een historisch verantwoorde bouw mogelijk werd. Door een groepje enthousiaste Briellenaren werd 'De Brielse Molenstichting 't Vliegend Hert' opgericht. De naam herinnert aan vader en zoon Vliegendhart die de Noordmolen van 1829 tot 1874 huurden. In 1979 begon de stichting het benodigde geld, ongeveer 400.000 gulden, bij elkaar te brengen. De gemeente Brielle stelde 100.000 gulden ter beschikking en op 17 oktober 1981 werd door burgemeester De Ronde en drs. Irma Günther, gedeputeerde en vertegenwoordigster van de Commissaris van de Koningin mr. M. Vrolijk, de eerste paal geslagen.

Drs. Irma Günther, vertegenwoordigster van de Commissaris van de Koningin, en burgemeester De Ronde slaan op 17 oktober 1981 de eerste paal (foto H. Vegter).

De bouw van de molen `t Vliegend Hert

De fabricage van de houten onderdelen van de molen gebeurde door de firma Beijck Molenbouw te Afferden (Limburg) in de loods van een houthandel in het plaatsje Mill, ten zuiden van Nijmegen. Ondertussen werden in Brielle de funderingen voorbereid. De molen werd met behulp van een mobiele hydraulische kraan in elkaar gezet. Zodra het karkas klaar was, werd het dichtgetimmerd, om de molen voor de weersinvloeden te beschermen. Aan de voorkant van de molen gebeurde dit met eikenhouten schaliën. De roeden met een lengte van bijna 27 meter met de bouwnummers 505 en 506 werden gefabriceerd door de firma Derckx in Beegden bij Roermond. Voor details van de bouw wordt verwezen naar de foto's. Verder is een kopie van de (gedigitaliseerde) film over de bouw van de molen geschonken aan het Streekarchief Voorne-Putten-Rozenburg.

De stander of staander, het onderdeel waaraan de molen zijn naam dankt (foto H. Vegter).

Hoofd met aswiel, gereed om door middel van een mobiele kraan in de molen gehesen te worden (foto H. Vegter).

De ingebruikname van de molen

Op 6 september 1986 wordt de molen gepavoiseerd en feestelijk in bedrijf genomen. Na toespraken van Henk Vegter, voorzitter van de molenstichting, burgemeester De Ronde en ir. A. Ronteltap, voorzitter van de Stichting Europoort Botlekbelangen, wordt de molen door de voorzitter en de heer Ronteltap in de wind gedraaid. Daarna wordt door de heer Ronteltap de vang gelicht en begint de molen te draaien en meel te produceren.

Ir. A. Ronteltap en Henk Vegter draaien de molen in de wind (detail uit de super-8 film van Henk Vegter).

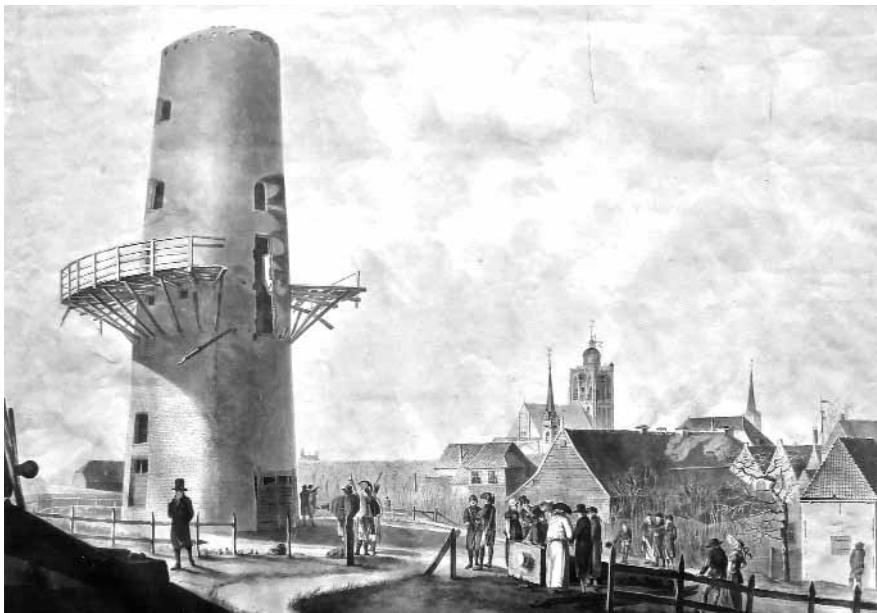
Nu, in het jaar 2008, produceert de molen dankzij de inspanning van veel vrijwilligers nog steeds en is ze niet meer weg te denken uit het stadsbeeld van Brielle.

Over de auteur

Henk Vegter was van 1979 tot 2000 voorzitter van de Molenstichting. Hij woont in Brielle.

Standerdmolen 't Vliegend Hert uit 1986 op het Molenbolwerk in Brielle (foto F. Keller).

Van 1696 tot 1882 stond op de plek van 't Vliegend Hert een stenen molen. De molen werd verschillende keren door blikseminslag beschadigd. De tekening toont de situatie na een grote brand in de nacht van 2 op 3 november 1810.

Overpeinzingen naar aanleiding van de bouw van de molen `t Vliegend Hert

Felix Keller

De presentatie over de bouw van de molen `t Vliegend Hert was niet alleen leuk om te zien, maar was tevens aanleiding voor overpeinzingen met betrekking tot de bouw van de oorspronkelijke standerdmolen, de arbeidsveiligheid en vooral de beschikbaarheid van energie in wat we noemen 'de goede oude tijd'.

Molenbouw in de 16e en 17e eeuw

Zoals op de foto te zien is, werd de molen met behulp van een hydraulische kraan in elkaar gezet. De geleerden zijn het niet

Montage van de roeden door middel van een hydraulische kraan (foto Henk Vegter).

helemaal met elkaar eens welke werkwijze in de 16e en 17e eeuw werd toegepast. ^(1,2) Vermoedelijk werd destijds een zo genoemde ‘rechtmast’ toegepast, zoals te zien op onderstaande foto.

Herbouw van een standerdmolen in 1947 op de Casselberg bij het stadje Cassel in Frans-Vlaanderen, ten westen van Ieper. De molen werd volledig onder gebruikmaking van de oorspronkelijke technieken gebouwd (foto: Gustave Descamps). Bron: zie ⁽²⁾.

Arbeidsveiligheid

Wie in de tweede helft van de 20e eeuw in de industrie heeft gewerkt, keek vol ongeloof naar de werkmethoden die in het midden van de jaren tachtig door de molenbouwers werden gebezigd.

Was in de industrie in de jaren zestig het gebruik van veiligheidshelmen en de veiligheidsgordels gemeengoed, in de molenbouw bleken deze hulpmiddelen twintig jaar later nog volledig onbekend te zijn. Zoals het plaatje laat zien, schroomden de monteurs niet om ook bij de montage van zware onderdelen op grote hoogte hun werk zonder enige beveiliging te doen. Vandaag zou de arbeidsinspectie zulk

soort werk onmiddellijk stilleggen. Zonder het gebruik van stellingen en hoogwerkers zou de bouw van een standerdmolen in onze tijd niet meer mogelijk zijn.

Werken op hoogte in 1986. Op deze manier zou het thans (2008) niet meer mogen (foto Henk Vegter).

Energieverbruik in de 16e eeuw en heden

Nu het energieverbruik per hoofd van de bevolking een belangrijk onderwerp is, lijkt het aardig eens te vergelijken hoeveel energie wij verbruiken en waar men het voor de uitvinding van de stoommachine mee moest doen. Hoeveel energie had een persoon in de 16e en 17e eeuw tot zijn beschikking? - Een belangrijk gedeelte van deze energie werd geleverd door levensmiddelen en door brandstoffen voor verwarming en 'procestechnische' toepassingen, zoals in bierbrouwerijen. Molens werden toegepast om wind- en waterkracht om te zetten in mechanisch energie. Molens werden gebruikt voor alle mogelijke toepassingen: het malen van graan, het oppompen van water, de productie van olie, het zagen van hout en het maken van papier, om maar de belangrijkste te noemen.

Het meest beeldbepalend waren uiteraard de windmolens. Deze moesten noodgedwongen groot zijn, zoals ook de huidige windmolens waarmee we elektriciteit opwekken. Het soortelijk gewicht van lucht is zo laag dat we veel lucht - en dus grote wieken - nodig hebben om er nog wat van te maken. Uit de literatuur blijkt dat een molen van een groot formaat in de 16e eeuw een vermogen van maximaal 50 paardenkrachten (PK) had ⁽³⁾. Bij de molen 't Vliegend Hert wordt geschat dat het vermogen 30 - 35 PK bedraagt.

Thans horen we overigens niet van paardenkrachten maar van kilowatt (kW) te spreken en 35 PK komt overeen met ongeveer 25 kW. Overigens kan een paard maar kortstondig een vermogen van 1 PK leveren. Heeft men een vermogen van 50 PK langdurig nodig, dan moet men meer dan 50 paarden aan het werk zetten, anders krijgt men problemen met de dierenbescherming. We kunnen het vermogen van 't Vliegend Hert ook vergelijken met een automotor. Men hoeft echt geen grote auto te kopen om 100 PK, oftewel drie keer het vermogen van de molen 't Vliegend Hert ter beschikking te hebben.

Met de wetenschap van het (mechanische) vermogen alleen zijn we er nog niet. Zolang de molen niet draait, hebben we er niets aan. Er moet dus voldoende wind zijn om de wieken in beweging te krijgen en ook niet te veel, want daar kan de constructie niet tegen. Moderne molens kunnen een groter windsterktebereik aan, maar in de 16e eeuw kon een molen hooguit een derde van de tijd draaien, dus alleen in die periode kon 'arbeid' (gemeten in kilowatt-uren, [kWh]) worden verricht. Nu staat daar tegenover dat Brielle lange tijd drie molens had, dus bij elkaar opgeteld komen we op 3 (aantal molens) x 2900 (aantal 'werkuren' per molen per jaar) x 25 (vermogen per molen in kW) of (afgerond) 250.000 kWh per jaar. Nu zijn we er nog niet, want Brielle had ook nog een getijdenmolen. Een getijdenmolen ziet er veel minder imposant uit, aangezien deze op water draait

waarvan het soortelijk gewicht liefst 800 keer hoger is dan dat van lucht (1 kg/liter versus 1,2 gram/liter). Met een veel kleiner molenrad bereikt men dus hetzelfde als met een windmolen. Er was zelfs sprake van getijdenmolens die het dubbele presteerden als een windmolen. In Brielle was een zo groot vermogen vermoedelijk niet te realiseren. Het getijdenverschil (d.w.z. het hoogteverschil tussen laag- en hoogwater) was hier veel geringer dan b.v. in Goes of Middelburg.

Bij de getijdenmolens werd tijdens vloed water in een spaarbekken (het molenwater) opgevangen. Bij hoogwater werden de sluisdeuren gesloten en werd er gewacht totdat het buitenwater weer een eind gezakt was. Dan werd het water uit het molenwater over de getijdenmolen gevoerd en kon er arbeid worden verricht. Wanneer we uitgaan van 2500 bedrijfsuren en een vermogen van 40 kW komen we op een hoeveelheid arbeid van 100.000 kWh. Opgeteld bij de 250.000 kWh van de windmolens komen we alvast op 350.000 kWh.

Huis aan de oude haven in Goes waar ooit een getijdenmolen gevestigd was (foto F. Keller).

Nu zijn we er nog steeds niet helemaal. Brielle beschikte tevens over (tenminste) één 'rosmolen' (ros = paard) en wel in het gebouw dat we thans kennen als restaurant 't Kont van het Paard. Bij een rosmolen werd de aandrijving door een of twee paarden geleverd die in een cirkel moesten lopen en over een tuig met een stang het maalwerk aandreven. Volgens de overlevering kon men aan de muur nog zien hoe de kont van het paard langs de muur had geschuurd.

Het voordeel van een rosmolen: men kon altijd malen, zonder afhankelijk te zijn van de wind. Het nadeel: het vermogen was met (minder dan) 1 PK oftewel ongeveer 0,6 kW zeer beperkt. Wanneer we uitgaan van 4000 bedrijfsuren (ongeveer elf uur per dag) dan komen we op een hoeveelheid arbeid van maar 2400 kWh, dus minder dan een procent van wat een wind- of watermolen leverde.

Zoeken op Internet levert als resultaat dat in de Middeleeuwen het energieverbruik ongeveer 9000 kWh per persoon per jaar bedroeg ⁽⁴⁾. Bij een bevolking van (geschat) 2500 personen was het totale energieverbruik in Brielle per jaar dus ongeveer 22.500.000 kWh.

Rosmolen, voor het malen van boekweit en mosterd, ongeveer zoals ooit in gebruik in het pand waar nu restaurant 't Kont van 't Paard aan de Kaatsbaan 1 in Brielle gevestigd is. (Copyright Nederlands Openluchtmuseum, Arnhem).

Het aandeel van de mechanische energie, opgewekt door de molens was dus maar ongeveer twee procent. Het overgrote deel van de energie werd dus geleverd door levensmiddelen en brandstoffen. Hoe zit dit nu vandaag? - In Europa verbruiken we 50.000 kWh per persoon per jaar ⁽⁵⁾. In de USA is het verbruik zelfs twee keer zo hoog, dus ongeveer 100.000 kWh/persoon/jaar. Met andere woorden, wij gebruiken maar liefst vijf tot tien keer de hoeveelheid energie vergeleken met de Briellenaren in de 16e en 17e eeuw. Het nadenken over de gevolgen van dit verschil ligt buiten het bestek van dit artikel, maar indrukwekkend is het wel, zeker wanneer we bedenken dat de wereldbevolking sinds het jaar 1600 ongeveer vertienvoudigd is.

Over de auteur

Felix Keller is voorzitter van de ‘Vereniging Vrienden van het Historisch Museum Den Briel’. Hij woont in Brielle.

Bronnen

- (1) Tijman E, Scheirs J. en Zweers D.: De Standerdmolen (Uitgeverij Matrijs, Utrecht, 1994)
- (2) De Kraker A. en Weemaes F.: Malen in moeilijke tijden (Drukkerij Duerinck bv, Kloosterzande, 1995)
- (3) Ir. Stokhuizen F.: Molens (Uitgeversmaatschappij C.A.J. van Dishoeck, Bussum, 1961)
- (4) www.oekosystem-erde.de/html/energiegeschiede.html
- (5) www.simovative.com/energy/documents/2-Energieverbrauch%20intern.pdf

Met dank aan...

Dick Zweers, Bergeijk, medeauteur van het boek ‘De Standerdmolen’, S. Gaastra, Brielle, molenaar van de molen ‘t Vliegend Hert en H. Vegter, Brielle, erevoorzitter van ‘De Brielse Molenstichting ‘t Vliegend Hert’ voor hun waardevolle adviezen en voor het nakijken van het manuscript.

Nieuw gezicht op Briel

Marijke Holtrop ⁽¹⁾

Over een paar jaar bestaat het museum 100 jaar. Aanleiding voor de oprichting van het Historisch Museum Den Briel waren de ruim 1400 kostbare en kunsthistorisch belangrijke prenten die verzamelaar Alexander Verhuell vanaf 1872 aan de gemeente Brielle schonk. Ondanks de inspanningen van achtereenvolgens onderwijzer Cornelis Moerman, de Trompcommissie en Johan Been liet de realisatie van het museum geruime tijd op zich wachten. Maar in 1912 was het zover. In de Nieuwe Brielsche Courant van 13 juni 1912 maakte het toenmalig stadsbestuur van Brielle bekend dat het "...Stedelijk Museum..." vanaf 15 juni voor het publiek zou worden opengesteld. Het museum ging sindsdien lange tijd door het leven onder de naam 'Trompmuseum' en sinds 1996 als 'Historisch Museum Den Briel Maarten Harpertszn Tromp', hoewel de naam van de in Brielle geboren zeeheld vaak wordt weggelaten.

De schenking van Alexander Verhuell wordt sinds circa 1996 overigens bewaard in het Streekarchief Voorne- Putten Rozenburg. De kast die Verhuell aan Brielle schonk om de prenten in te bewaren, bevindt zich nog wel in het museum.

Het Historisch Museum Den Briel is nog steeds een stedelijk, lees: gemeentelijk museum. Dat houdt in dat de gemeente Brielle als rechtspersoon eigenaar is van de museale collectie.

De doelstelling van het museum is om het geheugen, het culturele erfgoed van Brielle en omgeving, te verwerven, te beheren en te behouden -lees: op een verantwoorde manier te bewaren voor het

⁽¹⁾ Met dank aan A. van Hulst en J. Klok

nageslacht- (= de collectiebeherende taak) en anderzijds (de kennis over) dit culturele erfgoed over te dragen aan de verschillende publieksgroepen door middel van vaste presentaties, tijdelijke tentoonstellingen, educatieve programma's en publicaties (= de publiekstaak). Vanuit deze doelstelling is het verzamelbeleid geformuleerd: het museum verzamelt tekeningen, prenten, schilderijen en driedimensionale (gebruiks)voorwerpen die de geschiedenis van Brielle en omgeving weergeven. Gebruiksvoorwerpen uit de 20^e eeuw zijn nog redelijk verkrijgbaar. Anders ligt dat met tekeningen, prenten en schilderijen uit de 16^e tot en met 19^e eeuw waarop bijvoorbeeld landschappen, stadsgezichten, gebouwen of portretten zijn voorgesteld die gerelateerd zijn aan Brielle. Die voorwerpen zijn, zowel vanuit de collectiebeherende als de publiekstaak van het museum, belangrijk om voor de museumcollectie te verwerven, maar kom je niet vaak tegen 'op de markt'. Een markt overigens, die door de komst van het internet veel toegankelijker is geworden maar tegelijkertijd ook veel omvangrijker.

Het museum is in de gelukkige omstandigheid dat het voor de verkenning van de markt kan terugvallen op een netwerk dat bestaat uit personen die het belangrijk vinden dat tekeningen, prenten en schilderijen met voorstellingen van Brielle of Briellenaren in de gemeentelijke museumcollectie terecht komen en daardoor voor de stad behouden blijven en gepresenteerd kunnen worden. Een van de tipgevers uit het netwerk is Wim Kruikemeier die mij recent attent maakte op een voor het museum belangrijke prent die vrijwel meteen voor de museumcollectie werd aangekocht.

Het betreft de ets *Briel* uit circa 1673. Het ontwerp voor de voorstelling is getekend door Johannes Peeters, hetgeen blijkt uit het opschrift 'I. Peeters delin'. Peeters (1624 - na 1677) was een Antwerps marineschilder. Werken van hem bevinden zich onder

meer in het Maritiem Museum Rotterdam en het Nationaal Scheepvaartmuseum in Antwerpen. Peeters maakte tussen 1670 en 1673 een serie van circa 100 tekeningen van stadsgezichten in de Nederlanden en grensgebieden. Deze tekeningen werden vanaf 1673 door de Antwerpse etser Gaspar Bouttats (1625-1675), met toestemming van Peeters (*cum privilegio*), in het koper overgebracht (*fecit*) en samengevoegd tot het plaatwerk *Thooneel der Steden ende Sterckten van 't Vereenight Nederlandt met d'aengrensende Plaetsen soo in Brabant, Vlaenderen als anden Rhyn en elders veroverd door de Waepenen Der Groot-moghende Heeren Staeten*, dat in 1674 verscheen. De prent is een afdruk op papier van de koperplaat, wat bevestigd wordt door de moet, ook plaatrand genoemd.

Ets 'Briel' uit circa 1673 door Johannes Peeters en Gaspar Bouttats (collectie Historisch Museum Den Briel).

De voorstelling van Peeters/Bouttats toont de 'skyline' van het vestingstadje Brielle rond 1673 en gezien vanaf een niet nader te duiden gezichtspunt. Op de voorgrond zijn in het water enkele scheepjes en een bomschuit te zien

met een aantal mannen aan het werk. Op het tweede plan zijn binnen de muren van de stad een aantal gebouwen weergegeven, echter geografisch niet correct. Ondanks de geografische incorrectheid is een aantal gebouwen mogelijk te identificeren als Maerlantse of Sint-Pieterskerk, Sint-Catharijnekerk, stadhuis, Jacobskerk en Noordmolen.

Bijzonder is dat de gebouwen, schepen en mensen ook in spiegelbeeld in het water zijn weergegeven.

Zoals alle afgebeelde steden in *Thoneel der steden...* bevat de voorstelling het wapen van de stad alsmede een onderschrift in het Nederlands en Frans waarin wetenswaardigheden over de stad worden vermeld. Het onderschrift in het Nederlands bevat bij deze prent de volgende tekst:

"Briel, in *Hollandt* ghelegen aen eenen arm vande Maes, is een stercke stadt, met een gherieffelijcke/Have, d'Hoofd-stadt van het Eylandt van *Voorn*. Sy is Volck-rijck, ende bloeyt aldermeest in Coopman-/schap en Schipvaerden: haer locht is een weynich hart, maer het omliggende Landt seer vruchtbaer, en-/de brengt goede tarwe voort. Inden Jaere 1572 sijn binnen den *Briel* gheleght d'eerste grondt-steenen/vande Nederlandse Vryheyt: want naer dat *Willem van Lumey* grave vander Marcken, door ordere van/*Willem* de I. Prince van Oranie een tamelijcke Scheeps-Vloot toe gherust had in d'Haven van Douverus,/ ginck hy met de selve 't zeyl, ende worstelende een ruyme tijdt met de winden, landen hy ontrent den/Briel ende beval de Zuyder Poort aen brandt te steken, het welck de Burghers soo de verschrieken, dat hy/sonder veel moeyt meester vande Stadt wierdt, en hielse voor den boven ghenomden Prins, diese met/9. Bolwerc-ken dee verstercken."

De tekst rechtsonder de prent is een vertaling in het Frans van hetgeen in het Nederlandse onderschrift wordt beschreven.

Het gezicht op Brielle is door Peeters/Bouttats niet waarheidsgetrouw weergegeven. Toch biedt de voorstelling -zo'n vijftien jaar later dan het schilderij van Vosmaer- een informatief beeld van de stad Brielle in de late 17^e eeuw. In de 17^e eeuw zelf was grafiek bij uitstek een (communicatie)middel om mensen te laten kennis nemen van voorstellingen op schilderijen die zich ver weg bevonden, van

het bestaan en aanzien van steden etc. En anno 2008 biedt de voorstelling een handvat om een beeld te verkrijgen van Brielle rond 1673.

Van de ets zijn meerdere, soms ingekleurde, exemplaren bekend, maar op de markt kom je deze zelden tegen. De aankoop van de prent betekent een belangrijke aanwinst voor de museale collectie van de gemeente Brielle.

Over de auteur

Marijke Holtrop is afdelingshoofd/conservator van het Historisch Museum Den Briel.

Museumnieuws

Per 1 maart 2008 is drs. Colette van Werkhoven benoemd als assistent-conservator van het Historisch Museum Den Briel. Colette studeerde in 2004 af als historicus aan de Universiteit van Leiden. Tot aan haar komst naar Brielle was zij werkzaam in het Nationaal Archief in Den Haag. De nieuwe functie (voor 28 uur per week) bestaat met name uit het doen van onderzoek, onder meer naar de museale collectie.

Per 1 april 2008 is Martin van den Berg benoemd als medewerker educatie en publieksbegeleiding van het museum. Martin is in verschillende musea werkzaam geweest als medewerker educatie. In ons museum zal hij drie dagen per week werkzaam zijn. Daarnaast blijft hij twee dagen per week werken als docent geschiedenis. Dit jaar zal hij aan de Universiteit van Utrecht afstuderen als historicus.

Snelheidsbeperkingen op de digitale snelweg

Leen Hordijk

De behoefte tot het direct vervullen van onze wensen is zo ver ontwikkeld en het onmiddellijk voldoen aan onze begeerten is zo vanzelfsprekend geworden dat we al beginnen te mopperen nog voordat ons verlangen is verwoord. Ook onze vraag om informatie naar het verleden moet direct beantwoord worden. "Ik wil graag alles over de bunkers in de duinen", vraagt een leerling die een dag later zijn scriptie daarover moet inleveren, hoewel hij de opdracht daarvoor reeds meer dan een maand tevoren had ontvangen.

Zonder Google en Marktplaats.nl is het leven ondraaglijk en het disfunctioneren van onze computer staat bovenaan de top 10 van ergernissen.

Digitaliseren wordt in de regel als de oplossing beschouwd voor het informatievraagstuk. Zeker, maar digitaliseren is geen wondermiddel dat alle problemen oplost. Niettemin trachten wij met de website van het Streekarchief aan de toenemende vraag naar historische informatie te voldoen. We mogen best een beetje trots zijn op de website van 'ons' Streekarchief. Ook de gemeenten en het waterschap, die nauw verbonden zijn aan het Streekarchief, trachten met de website furore te maken. Een bureau, door het waterschap Hollandse Delta ingehuurd met het doel het cultuurbezit van dit waterschap in kaart te brengen, vroeg mij om medewerking inzake het fotograferen van het deel dat betrekking heeft op het voormalige waterschap De Brielse Dijkkring. "Alle medewerking," antwoordde ik, "maar het is al gebeurd." "Ja, maar we willen ook historisch onderzoek doen naar de objecten" "Ook dat heeft al plaatsgevonden", reageerde ik met enige verkneuterij. "Het doel is", zo bleef de dame van het bureau

volharden, "de objecten op de website te plaatsen." Met toenemend welbehagen vertelde ik haar dat alle objecten reeds op de website opvraagbaar zijn. Wanneer we bijvoorbeeld de drinkbeker van Oudendoorn willen bewonderen is het intypen van het woord 'cultuurbezit Oudendoorn' reeds voldoende. De bekertjes van Oudendoorn zijn overigens aanleiding geweest tot een schitterende tentoonstelling in 'ons' Historisch Museum Den Briel. Uiteraard heeft iedereen een bezoek gebracht aan de tentoonstelling 'Prosit! bokalen en drinkbekertjes van Voorne en Putten', die liep van 9 oktober 2007 tot en met 9 februari 2008.

Het waterschap De Brielse Dijkkring had in verband met opheffing en de oprichting van het nieuwe waterschap het Streekarchief gevraagd het cultuurbezit te beschrijven. Dit resulteerde in een boekwerk dat in 2004 verscheen. Na de opheffing van het waterschap bleven de archieven van de rechtsvoorgangers binnen het Streekarchief bewaard. Deze kunnen blijvend naast de gemeentelijke en uiteraard andere archieven en verzamelingen in Brielle worden geraadpleegd. Het cultuurbezit valt echter niet onder de beschermende werking van de Archiefwet 1995. Een deel is ergens ver weg opgeslagen, terwijl een ander deel tijdelijk bleef berusten in de archiefbewaarpplaats van het Streekarchief in afwachting van de oplevering van het nieuwe waterschapshuis in Ridderkerk (2008). We moeten daarbij vooral denken aan gedenkstenen voor de bouw van sluizen en gemalen. Een archiefbewaarpplaats is echter geen tentoonstellingsruimte. Het zou uiteraard ideaal zijn als ook het cultuurbezit in de streek kan blijven. De herintroductie van een polderkamer in het Historisch Museum Den Briel zou recht doen aan dit materiaal. Het is dan ook bijzonder verheugend dat de beide drinkbekertjes van Oudendoorn door het waterschap Hollandse Delta in langdurig bruikleen zijn gegeven aan het museum. Bijzonderheden daarover en de actieve rol die de

oud-dijkgraaf A. Noordermeer daarin heeft vervuld, kunt u elders in dit blad lezen.

Bij de beschrijving van het cultuurbezit van het voormalige waterschap De Brielse Dijkkring heb ik ook melding gemaakt van de koperen platen die rond 1700 zijn vervaardigd. Niet alleen omdat deze heel bijzonder zijn, maar ook omdat er veel nieuwe feiten over te vertellen zijn. De platen berusten in het Streekarchief dat immers ook belast is met het beheer van de polderarchieven. Zij zijn ook onderdeel van deze archieven. Toch is niet verwonderlijk dat het waterschap in de concept-bruikleenovereenkomst deze platen liet opnemen, immers deze worden in het boek over het cultuurbezit toch afzonderlijk vermeld?

Dit zou dan wel betekenen dat de platen niet meer onder de bescherming van de Archiefwet vallen. Dit kan tot gevolg hebben dat ze weer gebruikt gaan worden om nieuwe kaarten te drukken waardoor een verdergaande slijtage en teloorgang van de platen wordt bevorderd. Zelfs de mogelijkheid om de koperen platen tot kogels om te smelten wordt geschapen. Afgezien van morele bezwaren en de irreële kans op het laatste zijn er dan geen wettelijke middelen om de platen te beschermen. De archiefwet maakt echter geen onderscheid in de materiële samenstelling van de informatiedrager. Niet alleen papier of perkament, maar ook filmbanden en digitale bestanden kunnen als archiefbescheiden worden aangemerkt. De koperen platen werden eertijds gebruikt om polderkaarten te vervaardigen, die dienden om belasting te heffen. Dat de kaarten nu voor vrolijker doeleinden worden benut is natuurlijk mooi meegenomen. Naar hun aard en gebruik zijn het archiefbescheiden, te vergelijken met calques van tekeningen. De platen maken derhalve deel uit van de polderarchieven, eigendom van de rechtsopvolger, het waterschap Hollandse Delta. Het waterschap, dat vanzelfsprekend ook pleit voor het behoud van de platen, heeft dat ook erkend.

Afdruk van een deel van de koperen plaat van Vierpolders. Bron: Streekarchief VPR, Brielle.

Ondanks dat door de reorganisatie van het waterschapsbestel en de daarmee verband houdende schaalvergroting de afstand tussen burger en waterschap niet alleen geografisch, maar ook bestuurlijk groter is geworden, mogen we verzekerd zijn van blijvende betrokkenheid met onze streek, zoals die onlangs door de bekera van Oudendoorn en de koperen platen zo duidelijk tot uitdrukking kwam. Reden voor ons om de huidige belastingaanslagen van dit waterschap met blijdschap te betalen. In ieder geval was het voor mij aanleiding een artikel te schrijven, getiteld: "Hoera, een aanslagbiljet waterschapsbelastingen", in december vorig jaar gepubliceerd in Delta Nu, het personeelsblad van het waterschap Hollandse Delta. Nadat wij bereidheid tot betaling van belasting betoonden, wil ik nu

pleiten voor de handhaving van waarden en normen, omdat we zo langzamerhand tot de conclusie zijn gekomen dat het huidige gedoogbeleid tot maatschappelijke ontwrichting leidt. Vooreerst wil ik mij beperken tot het naleven van verkeersregels en dan met name van snelheidsvoorschriften. Aanleiding vormt de aanwinst die het Streekarchief onlangs ontving. Het betreft een verzameling gedrukte voorschriften, uitgevaardigd door het stadsbestuur van Brielle gedurende de periode 1692 - 1784. Een deel was reeds bekend, een ander deel niet en laat nu juist dat deel hoogstandjes bevatten. Ik noem een bekendmaking uit 1728. Het is een waarschuwing tegen het te hard rijden!

WAERSCHOUWINGE, Tegens het Hardt RYDEN.

Burgemeesters en Regeerders der Stad Brielle, van tyd tot tyd onderhouden hebbende / dat tegens der selver voorgaende Waerschouwinge / door het Ongeoorloofft sterck Draaben / en hart Ryden / over de buyten en binnen Waggens / aan en in de selve Stadt / deselve Waggens seer veel komen te ryden / neen maar noch werden Verschadigt / en Geruineert:

SOO IS 't, dat Wy hebben goed gebonden op niemant te Interdiceren / gelijck Wy Interdiceren by deesen / aan alle ende een yder / het sterck Waaben / off hardt Ryden / over de gen:loe Waggens / op Boene van twaalf Stuyvers / te Verbeuen t' elcken Kople / by die geene die Contrarie deses sal koomen te doen: te Appliceren ten Behoude van de Militaire Wagten / daar Geatrappeert werden:

Aldus Gedaan ende Geappteert op den 19 Junij 1728.

Ter Ordonnantie van Burgemeesters
en Regeerders voornoemt.

G. M. van BUEREN.

In den BRIELLE Gedruckt By JACOB VERHEL, Stads-Drucker.

*Waarschuwing
tegen het te hard
rijden uit 1728.
Bron: streekarchief
VPR, Brielle.*

Zolang de uitbreiding van de Maasvlakte maar niet in gevaar komt, zijn het tegenwoordig de van overheidswege opgelegde milieueisen en nog meer de angst voor klimaatveranderingen die een dwangbuis creëren voor onze bewegingssnelheid en handelsvrijheid. De snelheidsbeperkingen uit 1728 dienden een ander oogmerk. Het harde gedraaf van paarden bleek schade te berokkenen aan bruggen. Onbekend is of de snelheidsbeperkingen uit 1728 ook op 5 december van kracht waren. Vermoedelijk ontbrak de noodzaak tot draven omdat het geringe aantal te berijden daken in geen verhouding stond tot het huidige aantal te bezoeken schoorstenen.

Regelgeving is zelden nieuw, alleen het beoogde doel kan verschuiven. Diende de burgerlijke stand oorspronkelijk militaire doeleinden, tegenwoordig spelen die geen enkele rol meer. Was het bouwen van een woning eertijds aan een vergunning gebonden om de openbare gezondheid te bevorderen, tegenwoordig is het veel meer een kwestie van ruimtelijke ordening en zo kunnen we nog wel een poosje doorgaan. Archieven zijn en blijven boeiend en een onuitputtelijke bron om ons te verwonderen over onze eigen geschiedenis.

Over de auteur

Leen Hordijk is streekarchivaris van het Streekarchief Voorneputten en Rozenburg.

Het Brielse ,Cultuurweb'

Felix Keller

In het voorjaar van 2008 wordt het, Cultuurweb' gelanceerd. Lezers in Brielle en omgeving zullen wel door de streekbladen geïnformeerd worden, maar voor lezers buiten de regio kunnen onderdelen van het project ook interessant zijn; vandaar deze toelichting.

Achtergrond van het Cultuurweb

Zoals de naam suggereert, heeft het iets met cultuur en met het www, het 'World Wide Web' te maken. De idee achter het project: Brielle beschikt best over een rijk en gevarieerd aanbod van culturele activiteiten. Wie de streekbladen zorgvuldig spelt, kan aardig zicht op de mogelijkheden van cultuurparticipatie krijgen en dat zal wel ook nog lang zo blijven. Wel is het een feit dat al bijna alle belangstellenden over toegang tot Internet beschikken. De meeste culturele organisaties beseffen dit en onderhouden een website met informatie over hun programma's. Dit is het goede nieuws. Het slechte nieuws: men moet van goede huize komen om al deze sites te kunnen vinden. Eens gevonden, blijkt dat elke site verschillend opgebouwd is; alles bij elkaar dus niet echt gebruikersvriendelijk. Vorig jaar heeft de gemeente daarom besloten hier iets aan te doen en dat wordt dus het 'Cultuurweb'.

Wat houdt het Cultuurweb in?

Kort samengevat bestaat het Cultuurweb uit verschillende elementen: een 'portaal', een 'blauwdruk', een 'database' en wat 'toeters en bellen'.

Het 'portaal': dat is gewoon een overzichtspagina, te vergelijken met een informatiepaneel bij de entree van een kantoorgebouw.

Vanuit dit portaal kan men direct alle deelnemers aan het Cultuurweb bereiken. Meer dan het adres van dit portaal hoeft men van het Cultuurweb eigenlijk niet te weten; hier komt het:
www.cultuurwebbrielle.nl

De 'blauwdruk': dat is gewoon de (voorgeschreven) structuur van de site van de individuele deelnemers. Het resultaat is te vergelijken met een straat waar allemaal dezelfde soort huizen staan. De stoffering is in elk huis verschillend, maar de indeling is overal hetzelfde.

De 'blauwdruk' voor de Cultuurweb-pagina's van de verschillende deelnemers. Ongeveer zo zullen alle pagina's er uitzien. Met name hebben de knoppen aan de linkerkant bij elke pagina dezelfde functie.

Het voordeel: heb je op een site de weg gevonden, dan vind je hem zonder lang te zoeken ook bij (bijna) alle andere deelnemers. Waarom bijna? - Er zullen uitzonderingen zijn. Zo heeft bijvoorbeeld het Streekarchief al jaren een enorm grote site die prima werkt en waar alle gebruikers aan gewend zijn geraakt. Het zou geldverspilling zijn deze site te veranderen zonder daarmee enig voordeel te bereiken.

De 'database': dat klinkt technisch, maar betekent voor de gebruiker niets anders dan een soort 'boekenkast' met catalogus. Een voorbeeld: straks zijn alle uitgaven van de 'Brielse Mare' die ooit verschenen zijn, digitaal te raadplegen compleet met een index die naar onderwerp of naar auteur doorzocht kan worden.

De 'toeters en bellen': daarmee worden onderdelen bedoeld als een ideeënbus, een discussieforum en een evenementenkalender.

Wat betekent het Cultuurweb voor de deelnemers?

Voor de deelnemende organisaties betekent deelneming aan het Cultuurweb een klein beetje verlies van vrijheid, vanwege de voorgeschreven structuur van de site. Aan de andere kant is te verwachten dat de 'impact' van de site stukken hoger wordt, omdat de informatie makkelijker is te vinden. Onveranderd blijft, dat de verantwoordelijkheid voor de inhoud ook in de toekomst net als nu bij de deelnemers blijft. Wordt een site niet goed onderhouden, dan krijgen we wat men in het Engels noemt: 'garbage in - garbage out'. Dat wil zeggen: zet je onvolledige of foutieve informatie op de site en vergeet je oude informatie weg te halen, dan vindt de gebruiker ook alleen maar onvolledige, foutieve en achterhaalde gegevens. Maar, om positief te eindigen: wanneer we ons huiswerk goed doen, kan het project voor deelnemers en gebruikers de communicatie over cultuur in Brielle aanzienlijk makkelijker maken. Overigens: de website van de 'Vrienden' is al in de lucht. Kijk onder het volgende adres: www.vriendenmuseumdenbriel.nl

Verenigingsnieuws

Jaarverslag ,Vrienden' 2007

Het jaar 2007 stond in het teken van projecten die opgestart werden, maar waarvan de realisatie pas in 2008 plaats zal vinden. Vooral geldt dit voor het 'jubileumcadeau' van de 'Vrienden' aan het museum, ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de 'Vrienden' op 22 oktober 2008. Het idee van de aankoop van een museaal object moest worden verlaten. De markt blijkt verregaand te zijn 'opgedroogd'. Als alternatief is ondertussen besloten de 1-aprilzaal te moderniseren, waarbij door de 'Vrienden' een audiovisuele presentatie gesponsord wordt.

Voor het project van een beknopte geschiedenis van Brielle heeft de vereniging een subsidie van € 2500,- ontvangen.

Eveneens in het afgelopen jaar is begonnen met de voorbereiding voor deelneming aan het project 'Cultuurweb'. De bij dit project behorende nieuwe website van de 'Vrienden' is ondertussen in bedrijf.

Naast de drie boven genoemde 'grote' projecten (jubileumcadeau, geschiedenisboekje en Cultuurweb) lopen

nog enkele kleinere activiteiten, met als voorbeeld de voorbereiding van een excursie naar kasteel Keukenhof in Lisse omstreeks medio mei.

Los van de genoemde projecten hebben in het jaar 2007 de gebruikelijke activiteiten plaatsgevonden. In de voorjaarsvergadering sprak de

heer Anton Janse in een afgeladen raadzaal over de geschiedenis van de Kalkfabriek. In samenwerking met de Stichting Streekhistorie en de bibliotheek werd in oktober een lezing gehouden over de 17^e-eeuwse zeeofficieren De Ruyter en Van Almonde. Ruim 80 toehoorders genoten van een voordracht door de zeehistoricus dr. Ronald Prud'homme van Reine.

Op de ledenvergadering in november werd voor het eerst in het openbaar een film vertoond die ooit door ons lid, de heer Henk Vegter was gemaakt ter gelegenheid van de bouw van de molen 't Vliegend Hert. De vereniging was een van de eerste die dankbaar gebruik mocht maken van de modernisering en uitbreiding van de audiovisuele installatie in de raadzaal. Nog maar enkele jaren geleden vroeg het optuigen van projector, scherm en versterker bijna een uur hard werken. Nu is er een vaste opstelling van beamer en randapparatuur beschikbaar en beperkt zich de voorbereiding tot het inprikken van een drietal kabeltjes in een notebook. In de vergadering werd door de leden een minieme verhoging van de contributie per 2008 goedgekeurd, te weten van € 9,60 naar € 10,- voor individuele leden en van € 14,40 naar € 15,- voor familieleden.

Het bestuur vergaderde in 2007 vijf keer. Twee bestuursleden vertegenwoordigen de 'Vrienden' in de gemeentelijke Museumcommissie. Met de museumleiding vindt regelmatig overleg plaats. De 'Brielse Mare' verscheen zoals gebruikelijk twee keer. Voor het artikel van de hand van ons ere lid, de heer Jac. Klok over de boerderij 'Esterenburg' was de belangstelling zo groot, dat besloten werd een herdruk van dit artikel te publiceren.

De vereniging telt ongeveer 330 leden.

F.K.

Schilderij Cornelis Briel senior: rectificatie

Ter herinnering: in de 'Brielse Mare' 17/1 van oktober 2007 hebben we melding gemaakt van het feit dat een verloren gewaand schilderij van Cornelis Briel (1582 - 1625) in kasteel Keukenhof in Lisse hangt. Voor Els Laroy, onze secretaris, was dit aanleiding een bezoek aan kasteel Keukenhof te brengen. Els heeft toen van een rondleider te horen gekregen, dat de schilderijen van de familie Briel (naast de vader van 'onze' Cornelis ook zijn moeder, alsmede grootvader en grootmoeder van moeders kant) ooit gekocht waren als teken van welstand, zonder een duidelijke link met de toenmalige eigenaren van het kasteel.

Welnu: deze informatie blijkt niet juist. Van de heer Jan Broekmeijer, kunsthistoricus verbonden aan het kasteel Keukenhof (overigens dezelfde die ons ook attent heeft gemaakt op de verblijfplaats van het verloren gewaande schilderij), hebben wij ondertussen bericht ontvangen dat volgens hem, en ook volgens de conservator, de heer dr. H. Rijken, de schilderijen via verervingen in bezit zijn gekomen van onder andere de familie Steengracht, een van de families die ooit kasteel Keukenhof bewoonden. Bij dezen dus, met dank aan de heer Broekmeijer die zo attent was om ons op de onjuiste informatie te wijzen.

Caecilia van Beresteyn, de moeder van 'onze' Cornelis (foto Els Laroy).

Bij het ter perse gaan van deze Mare is het bestuur nog bezig te onderzoeken of er voldoende animo is voor een excursie omstreeks medio mei naar het kasteel Keukenhof, gecombineerd met een bezoek aan het park Keukenhof. Overigens heeft het kasteel een bijzonder leuke website, te vinden onder de URL:
www.kasteelkeukenhof.nl

F.K.

Kasteel Keukenhof, Lisse (foto Els Laroy).

Uit de streek

Tentoonstellingen

Historisch Museum Den Briel: 28 maart t/m 27 augustus 2008

Door de ogen van Sabrina en Hassen. Tunesische kindertekeningen over de Nederlandse geschiedenis.

Publicaties

MOLENRIJK ZUID-HOLLAND, 224 MOLENS IN BEELD (Uitgeverij Watermerk, Lekkerkerk, 2007) ISBN 978-90-78388-02-9. € 34,50.

F. Keller, De geschiedenis van Brielle in kort bestek (Vereniging Vrienden van het Historisch Museum Den Briel, Brielle 2008), € 2.-.

Riet de Leeuw van Weenen-van der Hoek e.a., MATSEWA, Joodse begraafplaatsen op Voorne-Putten: Geervliet en Zuidland (Zuidland 1998). Verkrijgbaar bij de auteur, Dorpsstraat 6, 3214 AG Zuidland, € 20.- + verzendkosten, of bij het Streekarchief VPR, Brielle.

Kastelein Eric, Langs het spoor van de wagenmaecker. Een familie-geschiedenis van 1600 tot heden. Rhoon - Poortugaal - Zwartewaal (Nootdorp 2007) ISBN 978-90-9021942-4. € 16,- excl. € 2,20 verzendkosten.

Interessante websites

Historisch genootschap De Cruyttoren, Hellevoetsluis:
www.decruyttoren.nl

Aanmelding

Ondergetekende

Adres

Postcode Plaats

meldt zich aan

voor het

persoonlijk lidmaatschap

(contributie: € 10,-)

familielidmaatschap

(contributie: € 15,-)

van de ‘Vereniging Vrienden van het Historisch Museum Den Briel’

Datum: Handtekening

Verzendadres: Vrienden v/h Historisch Museum Den Briel
Secretariaat
Mevr. E.C. Laroy-Meeuse
Van Almondeweg 70, 3231 CS Brielle
Tel. 0181-413635
e-mail: elslaroy@hetnet.nl

N.B. Na 1 juli is alleen nog de halve contributie verschuldigd; na 1 november wordt voor de resterende maanden geen contributie meer geheven. Voor de betaling van de contributie ontvangen de leden een acceptgirokaart.

Auteursinstructies

Historische artikelen over Brielle en de streek zijn welkom. Gewenste omvang: 1500 tot 2500 woorden. Aanbevolen wordt vooroverleg te plegen met de hoofdredacteur, te bereiken onder:

w.delwel@zadkine.nl of telefoon (privé): 0181 462105.

De redactie behoudt zich het recht voor, in overleg met de auteur, artikelen in te korten of te wijzigen.

Advertentietarief

Een pagina per jaar (2 edities): 90,-

Copyright

Overname van artikelen uitsluitend met bronvermelding en na verkregen toestemming van de redactie.

Belangrijke telefoonnummers

Meldpunt Monumentenzorg: tijdens kantooruren:

(0181) 471111 (gemeente Brielle; mevrouw Angelique van Oers)

Meldpunt 'Cultureel Erfgoed': tijdens kantooruren van

dinsdag t/m vrijdag: (0181) 475473 (Hist. Museum Den Briel).

Internet-adressen:

Historisch Museum Den Briel: www.historischmuseumdenbriel.nl

Cultuurweb Brielle: www.cultuurwebbrielle.nl

Musea in Nederland: www.museumserver.nl

Gemeente Brielle: www.brielle.nl

Streekarchief VPR: www.streekarchiefvpr.nl

Ver. Vrienden van het Historisch Museum Den Briel:

www.vriendenmuseumdenbriel.nl

Elmers Advocaten... ...een heldere visie

- Familierecht
- Letselschade
- Echtscheidings-
bemiddeling
- Huurrecht
- Boedelscheiding
- Arbeidsrecht
- Erfrecht
- Faillissementsrecht
- Mediation
- Incasso

Kaalstraat 1-3

3231 KC Brielle

T 0181-416200

F 0181-418628

E info@elmersadvocaten.nl

WWW.ELMERSADVOCATEN.NL